

Poslechové aktivity v hudební výchově v mateřské škole

Pavλίna Vránová

Bakalářská práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Pavlína Vránová
Osobní číslo: H18637
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Poslechové aktivity v hudební výchově v mateřské škole

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury o hudebně výchovných aktivitách v předškolním vzdělávání.

Vymezení teoretických východisek zaměřených na práci s hudebními výrazovými prostředky při poslechu hudby v mateřské škole.

Zpracování sady aktivit pro práci s poslechovou skladbou v podmínkách mateřské školy.

Ověření sady aktivit ve vybrané mateřské škole.

Evaluace sady, zpracování závěrů a doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Jenkins, J. (2015). *First Steps in Music series*. Chicago: GIA Publications.

Jurkovič, P. (2012). *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál.

Kubecová, M., Pehelová, M., Růžičková, V., Slavíková, M., & Váňová, H. (2017). *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe.

Lišková, M. (2012). *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe.

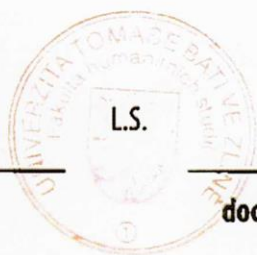
Raková, M., Štípalová, L., & Tichá, A. (2009). *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Praha: Portál.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Libuše Jelénková, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **7. října 2020**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a).
V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 26.2.2021

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je aplikačního charakteru. V teoretické části se práce zabývá vymezením základních pojmů problematiky a poslechovým aktivitám v mateřské škole. V části praktické je uvedena sada poslechových aktivit, ve kterých je plán a následná realizace. Celá sada poslechových aktivit byla realizována v mateřské škole v Olomouckém kraji. Aktivity jsou podrobně představeny, následuje sebereflexe, hodnocení učitelkou a porovnání. Úplným závěrem je doporučení pro praxi mateřských škol.

Klíčová slova: poslechové aktivity, poslech hudby, hudební výrazové prostředky

ABSTRACT

This bachelor thesis is of an application nature. The theoretical part deals with the definition of basic concepts and listening activities in kindergarten. The practical part presents a set of listening activities, in which there is a plan and subsequent implementation. The whole set of listening activities was carried out in a kindergarten in the Olomouc region. The activities are presented in detail, followed by self-reflection, teacher evaluation and comparison. The complete conclusion is a recommendation for the practice of kindergartens.

Keywords: listening activities, listening the music, musical means of expression

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí mé práce Mgr. Libuši Jelénkové, Ph. D. za odbornost a její svědomité vedení, konzultace a cenné rady, ale také za trpělivost a ochotu, kterou mi věnovala. Dále bych chtěla velmi poděkovat své rodině a příteli, kteří byli celou dobu trpěliví, nápomocní a podporovali mě po celý čas. V neposlední řadě chci poděkovat ředitelce Mgr. Aleně Řezáčové a kolegyním z mateřské školy, za vstřícnost a ochotu, kde jsem realizovala svou sadu aktivit.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 CHARAKTERISTIKA ZKLADNÍCH POJMŮ PROBLEMATIKY	12
1.1 HUDEBNÍ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE	12
1.2 POSLECH HUDBY V MATEŘSKÉ ŠKOLE	12
1.2.1 Poslech hudby v souboru hudebních činností	13
1.2.2 Poslechové činnosti v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.....	14
1.3 HUDEBNÍ VÝRAZOVÉ PROSTŘEDKY	15
1.3.1 Metrum.....	15
1.3.2 Tempo	15
1.3.3 Dynamika	16
1.3.4 Rytmus	16
1.3.5 Melodie	17
1.3.6 Tonalita	17
1.3.7 Barva tónu	17
2 POSLECHOVÉ AKTIVITY V MATEŘSKÉ ŠKOLE	18
2.1 PRÁCE S POSLECHOVOU SKLADBOU	18
2.2 SPECIFIKA PŘI VYTVÁŘENÍ POSLECHOVÝCH AKTIVIT.....	19
2.2.1 Výběr skladeb.....	19
2.2.2 Náročnost aktivit pro děti.....	20
2.2.3 Motivace dětí k poslechu	20
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	22
3 SADA POSLECHOVÝCH AKTIVIT.....	23
3.1 CÍLE	23
3.2 PLÁNOVÁNÍ REALIZACE.....	23
3.3 OBSAH SADY AKTIVIT	24
3.4 REALIZACE AKTIVIT	25
3.4.1 Aktivita č. 1	25
3.4.2 Aktivita č. 2	27
3.4.3 Aktivita č. 3	28
3.4.4 Aktivita č. 4	30
3.4.5 Aktivita č. 5	31
3.4.6 Aktivita č. 6	34
3.4.7 Aktivita č. 7	35
4 EVALUACE.....	37
4.1 SHRnutí PRŮBĚHU AKTIVIT A SEBEREFLEXE	37
4.2 HODNOCENÍ UČITELKOU.....	39

4.3	POROVNÁNÍ SEBEREFLEXE A HODNOCENÍ UČITELKOU.....	41
4.4	DOPORUČENÍ PRO PRAXI MŠ	44
	ZÁVĚR	46
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	47
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	49
	SEZNAM TABULEK.....	50

ÚVOD

Tato práce se zabývá poslechovými aktivitami v hudební výchově v mateřské škole. Práce je aplikačního charakteru, kde je vytvořena sada poslechových aktivit pro mateřskou školu. Nejprve je představena teoretická část, ve které jsou vysvětleny klíčové pojmy, následuje podrobnější popis základních pojmů problematiky: poslech hudby v mateřské škole, poslech hudby v souboru hudebních činností, poslechové činnosti v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání a hudební výrazové prostředky. Každá podkapitola vychází od různých autorů, kteří se problematice věnovali.

Po teoretické části následuje praktická část, která se zabývá hlavním cílem, sadě poslechových aktivit. V části je popsána práce s poslechovou skladbou a specifika při vytváření poslechových aktivit. Specifika jsou určena pro mateřské školy, mezi které patří navržení vhodných skladeb, náročnost aktivit a motivace k poslechu. Každé specifikum je blíže popsáno. Sada poslechových aktivit je představena svými cíly, plánováním realizací, podrobným obsahem a následuje samotná realizace aktivit. Celkový počet aktivit v této práci je sedm a každá je zaměřena na jinou oblast. Mezi oblasti aktivit je zařazeno: vnímání metra, tempa, dynamiky, rytmu, melodie, tonality a barvy tónu. Jak už je zmíněno, jedná se především o hudební výrazové prostředky. Každá z aktivit byla realizována ve vybrané mateřské škole v Olomouckém kraji konkrétně v malotřídní škole, kde bylo celkem přítomno 12 dětí.

Poslední součástí praktické části je evaluace, která popisuje shrnutí průběhu aktivit a sebereflexi. Je zde uvedeno hodnocení aktivit učitelkou, která byla součástí realizace a byla pozorovatelkou při každém průběhu aktivit. Následuje tabulkové porovnání sebereflexe a hodnocení učitelkou v plusech a mínusech, kde je vidět rozdíl hodnocení, ale také shodování ve výsledcích.

Celá tato práce je zakončena doporučením pro praxi mateřských škol, kde jsou uvedeny příklady postupu práce při aktivitách, ale také postřehy z průběhu a návrh pro zlepšení a doplnění dalším učitelkám mateřských škol.

V závěru této práce je zhodnocen postup průběh při vytváření této bakalářské práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA ZKLADNÍCH POJMŮ PROBLEMATIKY

V této části bakalářské práce se zabývám vymezením základních pojmů, které využívám zde v teoretické části, ale také s nimi pracuji v následující praktické části.

1.1 Hudební výchova v mateřské škole

Hudební výchova v mateřské škole není chápána stejně jako předmět hudební výchova v primárním vzdělávání, ale je to soubor hudebních činností rozdělených do čtyř oblastí: pěvecké činnosti, hudebně pohybové činnosti, poslechové činnosti, instrumentální činnosti. V rámci hudebně výchovné práce je nutné respektovat určité zásady, které nám pomáhají ji zefektivnit. Hudební činnosti mají nenahraditelnou roli v rozvoji empatie a citů dětí, protože podporují jejich tvůrčí aktivity. (Lišková, 2012)

Prostřednictvím hudby vytváříme kladný vztah dětí nejen k tomuto umění, ale obohacuje to především i jejich citový život, pomáháme jim poznávat svět, učíme je vážit si lidské práce a vytvořených hodnot. Poslech hudby zároveň ovlivňuje i vývoj lidské psychiky. Z hlediska vývoje je účinek hudby na dítě velice významný. V žádném případě bychom neměli děti ochudit o možnost prožitku zpěvu a poslechu, nebo dokonce manipulovat se zájmy dětí jen proto, že nemáme žádný vztah k hudební výchově. Prostřednictvím všech hudebních aktivit seznamujeme děti s kulturními tradicemi našeho národa, ale současně také kulturou jiných národů a národností. Pěvecké činnosti jsou jedny z prvních, na jejichž základě se snažíme vytvořit pozitivní vztah dětí k umění a kultuře. Při výběru písní se zaměřujeme na písně lidové, se kterými se děti setkávají v rámci regionu, ve kterém žijí. Pohybové činnosti vedou k poznávání místních zvyků a tradic. Dáváme přednost pohybovým hrám a aktivitám, které se soustředí na určité tradice a zvyky navazující na konkrétní svátky - např. Vánoce nebo Velikonoce. Poslechové činnosti s výběrem poslechových skladeb pro děti předškolního věku dávají prostor k pěstování estetického vkusu dětí. Na základě souhry různých hudebníků určitého seskupení můžeme dětem dát možnost přiblížit se pochopení nutnosti nepostradatelné spolupráce jednotlivých členů hudebního souboru. Princip této vzájemné spolupráce lze dětem přiblížit prostřednictvím lehce ovladatelných hudebních a instrumentální nástrojů. (Lišková, 2012)

1.2 Poslech hudby v mateřské škole

Hudba nás obklopuje doslova na každém kroku. A to ať vědomě, či nevědomě. Line se z mnoha zdrojů - např. z rádia, televize, internetu atd. Hudbu posloucháme při různých

činnostech a příležitostech, kdy se stává vítanou zvukovou kulisou. Naším cílem je naučit děti vnímat hudbu pro její krásu a jedinečnost. Jde především o to, aby děti podle svých možností a schopností hudbě porozuměly.

Prostřednictvím hudby vytváříme kladný vztah dětí nejen k tomuto druhu umění, ale obohacujeme i jejich citový život, umožňujeme jim poznání světa, učíme je vážit si lidské práce a vytvořených hodnot. Poslech hudby také ovlivňuje i vývoj lidské psychiky.

Z hlediska vývoje je účinnost hudby na dítě spontánně citový, kdy poslech u dětí vyvolává občas chvilkové soustředění, ale jindy touhu aktivně se k hudbě připojit pobrukováním melodie nebo také pohybem.

Cílem poslechu je podporovat v dětech nejen zájem o hudbu a přání poslouchat ji, ale také rozvoj hudební vnímavosti, představitivosti, kreativity dětí a hudební paměti. Rovněž u dětí prohlubujeme návyk správného poslechu hudby i soustředěnost a seznamujeme děti s písněmi a skladbami různého charakteru z různých kultur. Poslech hudby vzbuzuje u dětí především zájem o hudbu, protože prostřednictvím zájmu vyjadřují své city, vyprávějí příběhy, malují obrázky a také vybízí k tanci. (Lišková, 2012)

1.2.1 Poslech hudby v souboru hudebních činností

Z úkolů programu výchovné práce vyplývá, že poslechové činnosti jsou dynamickým procesem. Při nedochází u dětí k osvojení základních výrazových prostředků hudby, k pěstování dovedností soustředěného poslechu a k rozvoji elementárního hudebního myšlení zaměřené na prostředky hudebního vyjádření. Děti si osvojí základní poznatky o hudebních nástrojích a hudebních žánrech, ale také se u nich prohlubují citové prožitky a uchovávají se v jejich paměti.

Nedílnou součástí poslechových činností je sluchová výchova, při které by měla každá učitelka zařazovat co nejvíce prvků do různých činností během celého dne. Chvilka vhodně motivovaného cvičení sluchu, by neměla chybět v žádném zaměstnání z hudební výchovy. Jde především o důslednější rozvíjení hudebního sluchu a jeho citlivosti, prohlubování a zdokonalování hudebního vnímání. Dítě má být vedeno tak, aby netoužilo být obklopeno velkým množstvím decibelů, kterými bývá v dnešní době až přehlcováno, ale aby se učilo vnímat i jemnou hudbu, která je plná citu. Hudbu, kterou nám zanechali nejen naši předchůdci v lidových a národních písních, ale také naši slavní hudební skladatelé, jejichž díla uznává celý kulturní svět. (Zezula, 1987)

Hudební činnosti s dětmi realizujeme formou tzv. hudebních chviliek, buď přímo pevně stanovených denním rytmem třídy, nebo vzniklých spontánně, daných momentální potřebou jako vhodný prostředek pro konfrontaci dětí s nastalou zkušeností. (Zezula, 1987)

1.2.2 Poslechové činnosti v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání

V následující podkapitole představím odkaz na poslech v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) a následně zkonkretizuji, jak postupovat při poslechových aktivitách.

Ve vzdělávací oblasti *Dítě a jeho tělo* v (RVP PV, 2018, s. 15) konkrétně v části vzdělávací nabídky je uvedeno, že učitel dítěti nabízí hudební činnosti, při kterých dítě dokáže manipulovat s jednoduchými hudebními nástroji. Autoři odkazují na pozorný poslech hudby tak, aby dítě dokázalo na vyjadřovací prostředek rytmus reagovat pohybem těla, který je sladěn s hudbou.

V další vzdělávací oblasti *Dítě a jeho psychika* (RVP PV, 2018, s. 17) je zmínka o hudebním poslechu taková, že dítě dokáže projevovat zájem o hudbu a díky ní tak zachycuje a vyjadřuje své prožitky. Pomocí poslechu hudby dítě zvládne hudebně pohybovou improvizaci, protože to rozvíjí jeho hudebnost v rámci hudebních aktivit. Paní učitelka se snaží nabízet hudební hry na zaměření pozorného poslechu hudby. Dítě soustředěně poslouchá a dokáže hudbu vnímat všemi smysly.

Ve vzdělávací oblasti *Dítě a ten druhý* (RVP PV, 2018, s. 23) v části vzdělávací nabídky, se nachází odkaz na to, že učitel dítěti nabízí hudební a hudebně pohybové hry, které uplatňuje při poslechu hudebních ukázek, a navazují na sebe.

V oblasti *Dítě a společnost* (RVP PV, 2018, s. 25) nalezneme odkaz na hudebnost konkrétně v části vzdělávací nabídka, co učitel dítěti nabízí, jsou hudební a hudebně pohybové činnosti. Ty podněcují estetické vnímání i vyjadřování a tříbení vkusu. Díky poslechu hudebních skladeb a písní se u dětí tříbí vkus a jejich estetické vnímání. Děti se s hudebním uměním setkávají i mimo mateřskou školu. V části očekávaných výstupů co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže je uvedeno, že dítě dokáže vnímat umělecké a kulturní podněty, sledovat se zájmem hudební představení a hodnotit svoje zážitky to znamená: dokázat říct, co bylo zajímavé a co je zaujalo. V těchto očekávaných výstupech je také uvedeno, že dítě by se mělo dokázat vyjadřovat prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládat základní hudební dovednosti vokální i

instrumentální zazpívat píseň, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji, sledovat a rozlišovat rytmus.

1.3 Hudební výrazové prostředky

Hudební výrazové prostředky pomáhají k pochopení hudebního sdělení. Pomocí hudebních výrazových prostředků děti při poslechu hudby dokážou hudbu vnímat. Autoři tak pojmenovávají konkrétní výrazové prostředky, se kterými později pracujeme s nimi v sadě poslechových aktivit. Patří mezi ně tedy metrum, tempo, dynamika, rytmus, tonalita, melodie a barva tónu. Během svého vývoje si hudba vypracovala celou řadu těchto prostředků. Vyjadřovací prostředky nepůsobí jednotlivě. Vždy jsou vzájemně propojeny v různých vztazích a kombinacích. Jejich význam nemusí být jednoznačný. Skladba může za různých okolností působit rozdílně. Úkolem učitele je určit si ve vybrané skladbě dominantní vyjadřovací prostředky, těch si při rozboru skladby všimnout a zaměřovat se na ně. Děti předškolního věku se učí poznávat metrum, tempo, dynamiku, rytmus, melodii, tonalitu a barvu tónu a jejich vzájemné propojení a vztahy. (Jurkovič, 2012)

Odkaz na výše uvedený pojem také nalezneme v RVP PV (RVP PV, 2018, s. 12) v klíčových kompetencích konkrétně v komunikativních kompetencích odkaz na hudební výrazové prostředky, prostřednictvím kterých se dítě dokáže vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady. Níže budou popsány konkrétní hudební výrazové prostředky.

1.3.1 Metrum

Metrum znamená v hudbě střídání přízvučných a nepřízvučných dob. Při pravidelném střídání přízvučných a nepřízvučných dob (těžkých a lehkých) vzniká pravidelné stálé metrum, při nepravidelném střídání je metrum proměnlivé. Ve většině případů odpovídá metrum taktům, rozlišujeme metrum dvoudobé, třídobé, čtyřdobé a podobně. Ve skutečnosti je však tato závislost obrácená – takty obvykle vystihují metrum skladby. Metrum je vždy obsaženo v hudbě, cítíme je v ní při poslechu jako pravidelný postup dob, z nichž některé jsou přízvučné a jiné zase nepřízvučné. A podle toho poznáváme metrum dvoudobé, třídobé, čtyřdobé atd. (Zenkl, 2003)

1.3.2 Tempo

Tempo skladby je určeno časem trváním jednotlivých dob. Tempo se v průběhu skladby může měnit. Zpomalovat, zrychlovat, případně zůstat stálé a neměnit se. Rychlé tempo

může vyvolávat pocity životní energie či radost ze života. Pomalé tempo nám naopak přináší pocit klidu, pohody a štěstí, ale zároveň i smutku.

Chápání a prožívání tempa je pro dítě předškolního věku jednodušší než zachycení melodie a jejich změn. Vztahy mezi rytmem a pohybem cítí snadno a většinou je chtějí vyjádřit pohybem. Děti předškolního věku zachycují tempové změny a jejich vztah k dynamice bez problému. Starší děti (mladšího školního věku) se pak seznamují s druhy tempa, mezi které řadíme rychlé, střední, pomalé a přechody mezi nimi. (Sedlák, 1985)

1.3.3 Dynamika

Dynamika dává hudbě plastičnost, vytváří kontrast síly. Je velmi propojena s prožíváním dětí. Dynamické rozdíly děti dokážou vnímat snadno bez jakýchkoli zvláštních teoretických poznatků. Děti se učí rozpoznávat sílu dané hudby, ale také je to vede k uvědomování si přechodů při zesilování a zeslabování hudby. Děti mladšího školního věku rozeznají tóny slabé, silné, slabší a velmi silné. Tyto tóny se mohou postupně měnit, prolínat a mohou zesilovat či zeslabovat. Síla znějícího tónu je nepostradatelnou složkou přednesu. Při poslechu skladby se děti učí rozpoznat, pro jaký typ skladby je určitá dynamika charakteristická. (Sedlák, 1985)

1.3.4 Rytmus

Slovo rytmus se používá v hudbě i mimo hudbu v různých významech, které nejsou vždy přesně vymezené. Podle Smolky (1983) chápeme rytmus jako „*konkrétní vnitřní členění metrických jednotek na nižší (či vyšší) soustavu složenou z přízvučných a nepřízvučných částí*“. Můžeme tedy hovořit o uspořádání krátkých a dlouhých tónů, pomlky v časové posloupnosti. Rytmus lze popsat jako řazení tónů různé nebo stejné délky. Metodika rytmické výchovy vychází z prožívání hudby a jejího vyjádření v tělesném pohybu. (Zenkl, 2003)

Lýsek (1972) uvádí, že rytmus dítě provází již od narození. Poprvé se dítě setkává s rytmem v matčině děloze, takže můžeme říct, že se jedná o biologický rytmus. Postupem času se dítě setkává s různými druhy rytmu. Dítě je schopno velmi silně vnímat rytmus jednoduchý a reagovat na něj mnohdy pohybem. V tomto období je velmi důležité podporovat a doplňovat rytmické cítění pohybem, ale využít také různá dětská říkadla.

1.3.5 Melodie

Melodie je jedním ze základních prvků hudby. Pecháček (2001) ve své didaktice hudební výchovy uvádí, že melodie vzniká v hudbě řazením tónů různé výšky, přičemž k vytvoření nejjednodušší melodie je zapotřebí alespoň dvou různě vysokých tónů.

Každé dítě pozná melodii klesající, stoupající, smutnou nebo veselou. V prvním ročníku základní školy by mělo dítě rozpoznat pohyb melodie a její charakter. Stoupající melodie navozuje u dětí pocit vzrušení, klesající melodie naopak zklidnění. Cílem každého učitele je, aby děti pochopily, že skladba se neustále vyvíjí a není statická. Pro lepší pochopení je dobré využít pohyb pro znázornění melodie. K vyjádření melodie lze použít pohyb rukou a určit tak melodii stoupající – klesající, vyšší – nižší. (Grigová, 1998)

1.3.6 Tonalita

Tonalita je vztah jednotlivých tónů a akordů hudební skladby k jedné hlavní tónině. Tonalitu dur spojujeme s charakteristikou „veselá“ a moll s charakteristikou „smutná“. Určování tonality bývá složitější pro rozeznání. Durová harmonie je součástí skladeb veselých, energických a svižných. Oproti tomu mollové harmonie má nádech smutný, tragický. Pro děti předškolního věku je často velmi složité tonalitu rozpoznat. (Sedlák, 1985)

1.3.7 Barva tónu

Barvu tónu - neboli tímbr - označujeme podle původu tónu. Rozpoznáváme tóny různých hudebních nástrojů. Barvu tónu můžeme také vnímat rozličným způsobem hry a tvořením tónu. Každý hudební nástroj a také každý zpěvák může barvu tónu pozměnit nebo obměnit. Tón může tedy znít temně, jemně, drsně, ostře nebo prázdně. Učitel vede dítě k tomu, aby nejprve rozeznalo a pochopilo barvu tónu a pak aby rozlišilo výšku. Obvykle se děti v mateřské škole učí, že při zahrání stejné noty na odlišný hudební nástroj, je slyšet pokaždé jiný tón. Stejně tak při zpěvu dvou zpěváků/ zpěvaček při zazpívání stejné písně, pokaždé ji slyšíme trochu jinak, protože každý má jinou barvu hlasu. Smyslem pro barvu tónu jsou zvukomalebné prostředky (hudba maluje obrazy) – bouře, svítání, hlasy zvířat, ptáků apod. Až později v období mladšího školního věku se děti učí rozlišovat barvy tónu podrobněji. (Zenkl, 2003)

2 POSLECHOVÉ AKTIVITY V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Poslechové aktivity vnímáme jako konkrétní aktivity, které děti vykonávají v rámci poslechových činností. Správným způsobem vedené poslechové činnosti vyvolávají u dětí spontánní veselí a radost. Při rozvoji všech hudebních činností dochází u dětí k rozvoji sociálních vazeb a citových vztahů mezi nimi. V první řadě bychom si měli uvědomit, že poslech je spojen s rozvojem dětské představivosti, paměti, myšlení a emocionální stránky osobnosti. Úkolem poslechových aktivit dětí v předškolním vzdělávání je vytváření kladného vztahu k hudbě, rozvoj schopností aktivně vnímat a citově prožívat hudbu. Rovněž má děti vést k soustředění, podporovat fantazii dítěte, rozvíjet hudební paměť, seznamovat s různými hudebními žánry. Dítě by mělo mít možnost seznámit se v mateřské škole se všemi činnostmi, které odpovídají jeho věkové kategorii. (Lišková, 2012)

2.1 Práce s poslechovou skladbou

Abychom usnadnili proces vnímání a vytváření správných hudebních sluchových představ, předem vytipujeme, s kterými hudebními prostředky se má dítě seznámit. Jde o tři základní oblasti:

1. obsah skladby, její program nebo námět,
2. hudební elementární výrazové prvky,
3. hudební forma.

Většina skladeb pro děti něco konkrétního sděluje, zobrazuje, napodobuje. Při poslechu takových skladeb dochází k snadné konfrontaci skutečnosti s jejím uměleckým obsahem. Příklady skladeb: V. Trojan *Kuřátko a slon*, P. Eben *Vlak se rozjíždí*, Saint-Saëns *Slon* a podobně. Všechny tyto skladby jsou svým námětem a programem přijatelné a odpovídají svým charakterem některým dětským představám o okolním světě. Obsah hudební skladby není však jediným aspektem poslechu. Děti v dnešní době zaujmou i tzv. elementární výrazové prostředky, s kterými můžeme manipulovat a upravovat je. Jedná se především o výšku tónu, tempo a rytmus, dynamiku a barvu. Dítě se snaží poznat nehudební i hudební zvuky, skladby pomalé i rychlé, tiché a hlasitě znějící. Také rozdílné hudební nástroje. (Zezula, 1987)

2.2 Specifika při vytváření poslechových aktivit

Jaké hudbě dát přednost? Živé či reprodukované? Podle Liškové (2012) má největší význam pro děti živě provedená skladba. Znamená totiž pro děti nejsilnější citové zážitky a dokážou se při poslechu do hudby hned vžít. V mateřské škole jde tak o hudbu, kterou vytváří přímo paní učitelka, nebo ji tvoří samotné děti. Živě zpívaná písnička nebo zahrany úryvek písně má pro děti veliký význam. Díky osobě, na kterou jsou děti citově vázány a mají ji rády, působí píseň na jejich citění a prožitky daleko více. Takto vytvářená hudba je pro děti velkým plusem, protože ji nejen slyší, ale také vidí, jak se vytváří s využitím konkrétního nástroje. Je velmi důležité, jakým způsobem je úryvek vystižen. Nejen svou dokonalostí a provedením, ale také tím, jak na děti působí a jak k tomu přistupuje paní učitelka, která hudbu tvoří.

Tak, jako má živá hudba na děti určitý vliv, tak i hudba reprodukováná zanechává na dětech své stopy. Díky hudbě reprodukové se děti učí seznamovat s různými žánry hudby, ale také vnímají spojitost i dalších hudebních seskupení a různých hudebních nástrojů. Velkou výhodou při reprodukové hudbě je fakt, že dává paní učitelce větší možnost zapojit děti do hudebně pohybových činností. Určitou nevýhodou mohou být buď nekvalitní nahrávky, nebo nemožnost pustit hudební nahrávku na přehrávači, který třeba zrovna nemáme k dispozici. (Lišková, 2012)

Zežula (1987) poukazuje na pravidelné opakování předkládaných skladeb. Tímto postupem pedagog citlivě a zároveň intenzivně buduje vztah dítěte k hudbě a jejím hodnotám.

2.2.1 Výběr skladeb

Při výběru hudebních ukázek záleží nejvíce na osobnosti a vkusu učitelky. Ta by měla mít k hudebním ukázkám kladný vztah a měly by se jí líbit. Jedině tak je schopna ovlivnit u dětí, aby měly stejný pocit radosti a potřeby sdílet příjemné okamžiky jako ona. Každá učitelka by měla mít dostatek zodpovědnosti a volit vždy takové hudební ukázky, které jsou vhodné pro děti a odpovídají nejen jejich věku, ale také dětským prožitkům a představám o okolním světě. Příklady vhodných skladeb: P. Eben *Vlak se rozjíždí*, C. Saint-Saëns *Karneval zvířat*, I. Hurník *Pohádka o hluchém bubnu*, B. Smetana *Vltava*, A. Vivaldi *Čtvero ročních období – ptáci* apod. Při výběru je také důležité myslet na to, jaká hudba je dětem blízká, která se jim líbí a která je zajímá. Děti mají rády hudbu s výrazným rytmem, zvukomalebností a tónovou strukturou blízkou dětské melodice, s tempovými a dynamickými kontrasty. To odkazuje především na skutečnost, že důležitou roli zde hraje

hudební výrazové prostředky. K poslechu tak vybíráme skladby veselé, rytmické, s náhlými dynamickými kontrasty či jinými momenty dění a překvapení. Dětem nabízíme pestrou škálu hudebních ukázek s různými druhy žánrů. Snažíme se je seznámit s netradiční hudbou taneční, pochodovou, žertovnou nebo i lyrickou skladbou. (Lišková, 2012)

2.2.2 Náročnost aktivit pro děti

Hudební ukázky musí být pro děti vždy dostupné především svým rozsahem. Měli bychom brát v potaz možnosti dětí, se kterými pracujeme. Poslechové skladby by měly být krátké, jasné a formově zřetelné. Vzhledem k tomu, že pozornost dětí je mnohdy nestálá, jsou pro ně poslechové aktivity náročné. A proto je někdy obtížné udržet u dětí pozornost. Délka poslechu nesmí přesáhnout možnosti soustředěného vnímání, proto by hudební ukázky neměly přesahovat rozpětí 1-2 minut. Zpočátku je vhodné volit kratší ukázky a později pak delší - např. 3 minuty. Výhodou poslechových aktivit u předškolních dětí je možnost častého opakování skladbiček i po velmi krátké době. K poslechu vybíráme nejprve jednoduché hudební ukázky. Nejčastěji jednohlasé melodie, ale řadíme sem i písně. Jsou často krátké, jasně členěné a dětem blízké i svým textem. (Lišková, 2012)

Stejnou délku poslechových skladeb pro děti předškolního věku také velmi doporučují Raková, Štípalová, & Tichá (2016).

Jako další krok je postupné zařazování poslechu hudebních pohádek a nakonec řadíme skladby hrané různými hudebními seskupeními. Hudební ukázky vždy záleží hlavně na mentalitě dětí a na stupni rozvoje, na kterém se děti nachází. Platí zásada, že děti jsou schopné vnímat jednoduché melodie, protože tak nejsou zatěžovány. (Lišková, 2012)

Nikdy nesmíme opomenout to, že dítě je schopno představit si pouze to, s čím má svou vlastní zkušenost. Je potřeba, aby se skladby týkaly toho, s čím se běžně setkávají a mají z toho svůj vlastní prožitek. (Raková, Štípalová, & Tichá, 2016)

2.2.3 Motivace dětí k poslechu

Při motivaci pro poslechové aktivity je hlavním činitelem učitelka, na které záleží, jakou hudbu dětem vybere a jakým způsobem ji zprostředkuje. Nejčastější motivací bývá sama hudba, u které nám stačí název hudební ukázky. K poslechu volíme nejčastěji skladby s mimo hudebním námětem (Děšť, Bouře, Před spaním). Takové skladby u dětí vyvolávají představy a situace, které již zažily a poznaly, což jim umožňuje lépe porozumět hudební

řeči. K motivaci poslechových aktivit využíváme nejčastěji různé příběhy a pohádky, ale záleží na fantazii a tvořivosti dané učitelky. Příběh nemusí být před poslechem, ale může probíhat i v průběhu poslechu. Vhodnou motivací je i průvodní slovo, které nepronáší učitelka, ale může jej pronést oblíbená dětská postava, hrdina či loutka. Poslech můžeme motivovat známou písničkou, která navazuje na stejné téma jako poslechová skladba, se kterou chceme děti seznámit. Další možnou motivací je realizace pohybového vyjádření hudby dětí při poslechu, kdy děti mohou pohyb provádět celým tělem, nebo jen jeho částí - např. rukou. Na to samozřejmě navazuje další motivace – např. pantomima, kdy se děti snaží pantomimicky znázornit třeba zvíře, dopravní prostředek apod. Velmi důležitou motivací, na kterou nesmíme zapomenout, může být také výtvarná výchova, která buď hudební ukázkou předchází, nebo ji následuje, ale může také probíhat během poslechu hudby. Některé paní učitelky volí i slovní motivaci, ale je zapotřebí, aby dětem kladla rozličné otázky. (Lišková, 2012)

V poslední době je stále těžší vést děti k soustředěnému poslechu hudby. A to hlavně díky tomu, že jsou zvyklé vnímat spíše pasivně, protože často hudbu mají jako kulisu při různých činnostech. (Daniel, 2010)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 SADA POSLECHOVÝCH AKTIVIT

Zde následuje praktická část, kde jsem se věnovala vytvoření sady poslechových aktivit pro děti předškolního věku. Nejdříve představím proces plánování, samotné cíle aplikační práce, později se věnuji obsahu aktivit, které jsem vytvořila a v neposlední řadě podrobné realizaci. Závěrečnou kapitolou je evaluace, kde představuji vlastní reflexi, hodnocení paní učitelky a srovnání reflexe s hodnocení. Úplným zakončením je doporučení pro praxi, které jsem navrhla po realizaci všech poslechových aktivit.

3.1 Cíle

Hlavním cílem bylo vytvořit sadu aktivit, prostřednictvím kterých jsem zjišťovala působení poslechu hudby na dítě v předškolním vzdělávání. Zde jsem uvedla cíle celé praktické části.

1. zpracovat sadu poslechových aktivit k hudebním ukázkám
2. realizovat sadu aktivit ve vybrané mateřské škole
3. ověřit sadu aktivit při práci s hudebními ukázkami
4. evaluovat sadu aktivit

Podrobněji formuluji cíle ke každé aktivitě v tabulce 1.

3.2 Plánování realizace

Místo a subjekty realizace

Své aktivity jsem realizovala v mateřské škole, která se nachází na vesnici v Olomouckém kraji. Jedná se o malotřídní školu, kde je počet dětí nižší než v obvyklých mateřských školách. Při realizaci sady aktivit se účastnilo 9 – 12 dětí, ve věku od 4 do 6 let. Počet dětí byl ovlivněn současnou situací spojenou s pandemií COVID – 19, protože mnoho dětí zůstalo doma s rodiči na OČR.

Časový harmonogram

Příprava sady poslechových aktivit pro práci s hudebními ukázkami probíhala od začátku října 2020 do listopadu 2020.

Plánování a realizace sady poslechových aktivit ve vybrané mateřské škole se uskutečnily od začátku prosince 2020 do ledna 2021. Potom následoval rozbor jednotlivých aktivit, jednotlivá evaluace a následné doporučení pro praxi mateřských škol.

3.3 Obsah sady aktivit

Tabulka 1 Obsah sady aktivit

Téma	Obsah aktivit	Cíle	Metody	Organizační formy	Prostředky a pomůcky
Pravidelnost	Vnímání metra	naučit děti reagovat na přízvučnou dobu vést děti k rozpoznání metra	vysvětlování, brainstorming, nácvik tance	řízená činnost	nahrávky skladeb, bubínek
Rychle nebo pomalu?	Vnímání tempa	vést děti k rozpoznání změny tempa pochopit princip hry „Rychle nebo pomalu?“	vysvětlování, rozhovor, hudebně pohybová hra	skupinová výuka	barevné papíry: žlutá, červená, hnědá, zelená, modrá, bílá, klavír
Silně nebo slabě?	Vnímání dynamiky	vést děti k rozeznání dynamických rozdílů vést děti k výtvarnému vyjádření dynamiky	brainstorming, vysvětlování, kresba	kooperativní činnost	velký arch papíru, barevné fixy, nahrávka skladby „Vltava“
„Tleskačky“	Vnímání rytmu	procvičovat hudební paměť prostřednictvím rytmu	rozhovor, vysvětlování, hra na hudební nástroj, vytleskávání rytmu	řízená činnost	ozvučná dřívka, klavír, klarinet
Zoo	Vnímání melodie	vést děti k rozpoznání zvířat naučit děti poznat melodii	brainstorming, vysvětlování, názorně demonstrační	skupinová, řízená činnost	hudební ukázky zvířat, kartičky se zvířaty, obrázky zvířat: slon, klokan, lev, slepice a kohout, labuť, želva

Téma	Obsah aktivit	Cíle	Metody	Organizační formy	Prostředky a pomůcky
Náladovost	Vnímání tonality	vést děti k rozlišení tonality naučit děti rozeznat tóninu dur a moll	brainstorming, vysvětlování	skupinová	klavír, obrázky smutného a veselého smajlíka
Hudební nástroje	Vnímání barvy tónu	vést děti k poznání hudebních nástrojů zopakovat s dětmi hudební nástroje	brainstorming, vysvětlování, pracovní list	řízená činnost	obrázky hudebních nástrojů, nahrávky hudebních nástrojů, pracovní listy, pastelky

3.4 Realizace aktivit

V této podkapitole se věnuji jednotlivých aktivitám, které jsem realizovala v mateřské škole. Každá aktivita je popsána svým průběhem, ale i zhodnocením dané aktivity.

3.4.1 Aktivita č. 1

Tabulka 2 Aktivita č. 1 - Pravidelnost

Téma: Pravidelnost
Obsah aktivity: Vnímání metra
Cíle z pohledu učitele: • naučit děti co je to metrum • vést děti k rozpoznání doby přízvučné a nepřízvučné
Organizační formy: řízená činnost
Výukové metody: brainstorming, vysvětlování, tanec
Prostředky a pomůcky: nahrávka písně „ Měla babka čtyři jabka“, nahrávka skladby „ Na krásném modrém Dunaji“

Průběh aktivity:

Dětem jsem vysvětlila pro ně neznámý pojem metrum, řekli jsme si, o co se jedná, jak metrum poznáme. Při otázce, jestli vědí, co je to metrum, uváděly dopravní prostředek metro v Praze. „Děti, vy určitě znáte písničku, Měla babka čtyři jabka.“ „Je to tak?“ „Tak si udělejte kolem sebe prostor a zkusíme si ukázat menší taneček.“ Na slova „měla babka“ uděláme jeden krok doprava, na „čtyři jabka“ ještě jeden krok doprava, na spojení „a dědoušek“ jeden krok doleva a na „jen dvě“ jeden krok doleva.

Potom jsem dodala, že na slova „dej mi babko“ uděláme zase krok doprava a na „jedno jabko“ uděláme ještě jeden doprava. Na slova „budeme mít stejně“ se budou otáčet za levou rukou. „Tak, už víte, jaký pohyb máte udělat, tak teď si pustíme písničku a uděláme vždy krůček na první dobu.“

Po rozhovoru dětem pustím hudební nahrávku a děti začnou s pohybem. Po celou dobu budu dětem pomáhat tím, že budu první dobu vyťukávat na bubínek, aby děti slyšely pořádně metrum.

„Děti, myslíte, že vám to šlo pěkně?“ „A co vám šlo nejvíc?“ „A je něco, co vám nešlo?“

„Tak, děti, teď jsme si společně zkusili jednoduchou písničku, ale ještě mám pro vás jednu těžší.“ „Utvořte dvojice a stoupněte si tak, abyste měly dost místa kolem sebe.“

Pro děti jsem zvolila skladbu „Na krásném modrém Dunaji“ od skladatele Johanna Strausse, aby pocítily i rychlejší tempo. Na tuto skladbu se měly děti pohybovat ve dvojicích. Chytí se za ruce a na každou první dobu udělají krok. Opět jim pomohu udržet rytmus a na každou první dobu bouchnu do bubínku.

Jakmile uvidím, že děti chápou princip přízvučné doby a půjde jim to, tak přestanu na bubínek hrát a nechám je vnímat skladbu.

Zhodnocení průběhu aktivity

Děti ze začátku moc nevěděly, co je myšleno pohybem na první dobu, a proto jsem s nimi vykonávala stejný pohyb jako ony, aby pochopily, o co se jedná. Jakmile si to poprvé zkusily semnou, tak chtěly vyzkoušet pohyb i samy. Některé se snažily a šlo jim to pravdu pěkně, ale jiné děti v tom měly trochu nejasnosti. Reakci na první přízvučnou dobu zvládly, ale neustále potřebovaly slyšet důraz na první dobu, a tak jsem jim pomáhala údery do bubínku.

Při reakci na skladbu „ Na krásném modrém Dunaji“ bylo vidět, že je to pro děti obtížné a moc se jim nedaří pochytit první dobu. I když jsem dětem pomáhala bubínkem, tleskáním nebo i slovně, tak se jim důraz na první dobu trochu skrýval. Podle mého názoru byla skladba pro děti příliš těžká.

3.4.2 Aktivita č. 2

Tabulka 3 Aktivita č. 2 – Rychle nebo pomalu?

Téma: Rychle nebo pomalu?
Obsah aktivity: Vnímání tempa
Cíle z pohledu učitele: • vést děti k rozpoznání změny tempa • vysvětlit princip hry „Rychle nebo pomalu?“
Organizační formy: skupinová výuka Výukové metody: vysvětlování, rozhovor, hudebně pohybová hra Prostředky a pomůcky: klavír, barevné papíry – žlutá, červená, hnědá, zelená, modrá, bílá

Průběh aktivity:

Na začátku aktivity jsme se s dětmi posadili do kruhu a povídali jsme si o barvách. „ Děti jaká je vaše oblíbená barva?“ „A znáte ještě nějakou, kterou jsme si tady spolu neřekli?“ „Schválně, jestli poznáte, jaké barvy jsem si připravila já pro naši hudební hru.“ „Když se podíváte na každou z barev, připomíná vám něco?“ Zelená byla pro děti tráva, žlutá byla slunce. Děti dostaly od každé barvy jeden papír. Ty si následně šly do prostoru třídy položit na zem s dostatečnou mezerou vedle sebe do linie.

Když měly barvy naskládané, zeptala jsem se, jestli znají písničku „Hlava, ramena, kolena, palce.“ „Víte, co se v té písničce odehrává?“ „A že se kromě toho, že ukazujete určité části těla, tak se mění tempo hudby?“ Postupně se tempo střídá, zpomaluje a zrychluje. „Představte si, že já znám jednu takovou barevnou hru, kde se střídají barvičky.“ „Stoupněte si před své barevné kartičky a já vám budu hrát na klavír písničku o barvách.“ „Když uslyšíte název barvy, kterou máte před sebou, tak si na ni stoupněte.“

„Ale pozor, tempo hudby se bude zrychlovat, ale poté také zpomalovat.“

Pomalé tempo na slova: Najdi žlutou barvičku, a teď zase červenou, přidej ještě hnědou....

Rychlé tempo na slova: Barvička je zelená, ale taky modrá, já mám ráda bílou....

Zhodnocení průběhu aktivity

Při realizaci této aktivity, nebyly závažné potíže. V kruhu děti pěkně reagovaly a srozumitelně odpovídaly na dané otázky. Barvy papírů poznaly bez chyby a dokázaly barvu přirovnat k nějaké věci, která byla buď ve třídě, nebo která je napadla. Pochopily, co mají udělat, každý si dal papíry dostatečně od sebe, protože byly seznámeny, že si na papíry budou stoupat. Při hře na klavír nejprve trochu znejistěly a já je musela pobídnout, aby začaly. Potom už samy reagovaly na změny tempa. Některé děti se trochu pletly při rychlejším tempu, ale při pomalém jim to šlo. Myslím si, že aktivita byla dostatečně vysvětlena i náročnost odpovídala věku dětí.

3.4.3 Aktivita č. 3

Tabulka 4 Aktivita č. 3 – Silně nebo slabě?

Téma: Silně nebo slabě?
Obsah aktivity: vnímání dynamiky
Cíle z pohledu učitele: • vést děti k rozeznání dynamických rozdílů • vést děti k výtvarnému vyjádření dynamiky
Organizační formy: kooperativní činnost Výukové metody: brainstorming, vysvětlování, kresba Prostředky a pomůcky: velký arch papíru, barevné fixy, nahrávka skladby „Vltava“

Průběh aktivity:

Aktivita začala tím, že jsem se dětí zeptala, jestli je vědí, co znamená slovo dynamika. Děti vyjadřovaly své nápady a potom jsme si termín vysvětlili. „Děti pamatujete si, jak jsme spolu byli na vycházce u řeky Hané?“ „A co jsme tam pozorovali?“ „Pozorovali jsme vlny

a pohyb vody.“ „A mě tak napadlo, že bychom si mohly zkusit, jak taková vlna stoupá a klesá, protože to je taky taková dynamika.“ „Pojďte nejprve do zástupu a chytňte se za ramena.“ „Když je silný proud vody, tak co se stane s její hladinou?“ „Hladina stoupá a jsou velké vlny.“ „A když je naopak proud malý, tak voda je jaká?“ „Je klidná a vlny jsou malé nebo žádné.“ „No, nejen v Hané jsou vlny, ale taky v Praze třeba ve Vltavě jsou malé i velké vlny.“ „Tak já vám pustím skladbu „Vltava“ a vy pozorně poslouvejte, jak hudba stoupá nebo klesá.“ „A podle toho zkusíte jít do podřepu, když bude hudba slabá, nebo naopak půjdete do stoje, když bude hudba hlasitá.“ Dětem pak pustím skladbu „Vltava“, kdy na každé klesání hudby děti půjdou do podřepu a potom zpět nahoru. Čím rychlejší bude hudba, tím rychleji se budou pohybovat děti při znázornění vlny.

Po skončení hudební ukázky povedu s dětmi rozhovor o tom, co se jim dařilo, co ne a co by příště udělaly jinak. Jakmile s dětmi dokončíme rozhovor, tak se přesuneme k papíru. Půjde o vcítění se do hudby a děti při tom budou zachycovat dynamiku hudby. Jakmile hudba zrychlí, tak se i linie zvlíni a vytvoří vlnky.

Dětem připravím na zem veliký arch papíru a barevné fixy. „Děti, co vidíte tady na zemi?“ „A na co si myslíte, že to je?“ „Tak se teď rozdělíme na dvě skupiny, jedna půjde na jednu stranu papíru a druhá na druhou stranu.“ „Vaším úkolem bude na papír malovat linie a začnete je malovat od prostřed papíru.“ „Já vám pustím zase skladbu „Vltava“ od Bedřicha Smetany a jak už uslyšíte první tóny, tak začnete s kresbou.“ „Při vysokých tónech hudby půjde linie co nejvíce nahoru, při klesnutí hudby půjde linka dolů.“ „Musíte dát velký pozor, jak se dynamika střídá.“ „Víte co je to dynamika?“ „Tak teď pozorně poslouvejte a začínáme tvořit vlny.“

Zhodnocení průběhu aktivity:

Na otázky děti pěkně odpovídaly a snažily se být v klidu. Při samotném vyjádření pohybu na ukázkou „Vltava“ se dětem pohyb příliš nedařil. Nejprve to bylo tím, že jeden chlapec neustále narušoval činnost, ale také je možné, že jsem aktivitu buď dobře nevysvětlila, nebo ji děti prostě nepochopily. Pohyby nebyly takové, aby dostatečně vyjádřily pohybující se vlny. Ukázka byla pro děti dost náročná. Proto se začátek aktivity nevydařil podle mých představ. Dále jsem při aktivitě vedla s dětmi rozhovor, při kterém byly aktivní a zapojovaly se. Dokonce při návrhu kresby vln na velký arch papíru děti přišly samy s nápadem, co kdybych jim nakreslila doprostřed papíru vír, od kterého začnou dělat vlny. Líbil se mi ten nápad, a tak jsem dětem vyhověla. Bylo vidět, že je to potěšilo a velice je to bavilo. Kresba se jim vydařila a chtěly ji vyvěsit v šatně, aby ji rodiče viděly.

3.4.4 Aktivita č. 4

Tabulka 5 Aktivita č. 4 – „Tleskačky“

Téma: „Tleskačky“
Obsah aktivity: vnímání rytmu
Cíle z pohledu učitele: • opakovat rytmické úryvky
Organizační formy: řízená činnost Výukové metody: rozhovor, vysvětlování, hra na hudební nástroj, vytleskávání rytmu Prostředky a pomůcky: ozvučná dřívka, klavír, klarinet

Průběh aktivity:

Tato aktivita započala tím, že jsem dětem položila otázku, jestli vědí co je to rytmus. Společně jsme si objasnili, co tento pojem znamená a dále jsme se věnovali konkrétní aktivitě. „Děti, znáte hru na tichou poštu?“ „A víte, o čem tato hra je?“ „Je o předávání nějakého slova nebo věty.“ „Představte si, že se nemusí předávat jen slova nebo věty, ale i rytmus.“ „Tak pojďte, sedneme si do kruhu a zkusíme si takový rytmus předat.“ „Já mám v ruce jeden hudební nástroj.“ „Poznáte jaký?“ Šlo o ozvučná dřívka. „Teď vám vyťukám nějaký rytmus a tomu, kdo sedí vedle mě po pravé straně, předám dřívka a on zopakuje rytmus.“ „Vaším úkolem bude vždy rytmus vyťukat a pak hned vymyslet nějaký svůj, který také vyťukáte.“ „Dřívka pak předejte kamarádovi vedle Vás.“

Nejprve jsem vyťukala jednoduchý rytmus a předala dřívka dalšímu, který rytmus zopakoval a vymyslel svůj vlastní. Potom předal dřívka dalšímu dítěti a vše se opakovalo, dokud se všechny děti nevystřídaly.

„Tak teď, jsme si rytmus vyťukali.“ „Ale rytmus můžeme předávat i jinak.“ „Postavte se a předáme si rytmus tím, že si ho vytleskáme nebo vydupeme.“

Opět jsem začala já a zvolila vydupání rytmu. Dítě vedle mě rytmus zopakovalo a vymyslelo svůj. Nechala jsem na každém dítěti, aby si zvolilo, jestli rytmus buď vydupe, nebo ho vytleská.

„Děti teď jsme si zahráli takovou opakovací rytmickou hru.“ „Líbila se vám?“ „A bylo to těžké nebo jednoduché?“ „A myslíte si, že rytmus je jen o vyťukávání, nebo můžeme rytmus poznat i jinak?“ „A jak?“

Děti nechám sedět na koberci a já se přesunu ke klavíru.

„Děti, já teď budu hrát vždy dva tóny na klavír, a vaším úkolem je poznat, který tón je delší a který kratší.“ „Musíte pozorně poslouchat, a jakmile se vás zeptám, tak mi povíte, jestli byl první tón delší nebo kratší.“ „Potom si vezmu ještě klarinet a zahraji Vám krátké úryvky písniček, které budou jinak rytmické.“ „Děti, já držím v ruce hudební nástroj, jak se jmenuje?“ Měla jsem klarinet. „A zkusíte taky poznat, jestli hraji rychle a krátce, nebo hraji dlouze a pomalu?“ Jakmile dokončím ukázkou hry na klarinet, tak si s dětmi zhodnotíme, který nástroj se jim nejvíce líbil a jestli už vědí, co je to rytmus.

Zhodnocení průběhu aktivity:

Na začátku aktivity jsem měla pocit, že děti nezvládnou rytmus zopakovat a vymyslet svůj vlastní, protože je nic nenapadlo. Proto jsem jim poradila, aby zkusily vyťukat třeba své jméno a příjmení, oblíbenou barvu, oblíbené zvíře, nebo jméno kamaráda. To jim nejvíce pomohlo. Jakmile si vyzkoušely něco vyťukat, tak vytleskávání bylo pro ně hned jednodušší. Děti to bavilo, proto jsme vyzkoušeli i variantu podupů a vydupávali jsme ovoce a zeleninu. Myslím si, že bylo velmi důležité jim aktivitu přirovnat ke hře na tichou poštu, protože věděly, že musí předat nějakou informaci, v našem případě rytmus. Aktivita byla zábavná a ocenila jsem, že děti byly v klidu po celou dobu a naslouchaly si navzájem. Při poslouchání hry na klavír nebo klarinet byly děti pozorné a myslím si, že je to oslovilo. Reagovaly na mé otázky po ukázkách a zajímaly se, proč když zmáčknou klávesu krátce, tak proč není tón dlouhý. Vše jsme si vysvětlily a děti si vyzkoušely na klavír krátce zahrát

3.4.5 Aktivita č. 5

Tabulka 6 Aktivita č. 5 – Zoo

Téma: Zoo
Obsah aktivity: Vnímání melodie
Cíle z pohledu učitele: • vést děti k pozornému poslechu hudby

- vést děti k rozpoznání melodické linky

Organizační formy: skupinová, řízená činnost

Výukové metody: brainstorming, vysvětlování, názorně demonstrační

Prostředky a pomůcky: hudební ukázky zvířat, kartičky se zvířaty, obrázky zvířat – slon, klokan, lev, slepice a kohout, labuť, želva

Průběh aktivity:

S dětmi jsme si zahráli na karneval zvířat. Pro tuto aktivitu jsem zvolila skladbu „Karneval zvířat“ od skladatele Sainta Saënsa. Nejprve jsme si ukázali kartičky zvířat: klokana, slona, lva, želvy, kohouta, slepice a labutě. Potom jsme si o představených zvířatech pověděli, jak vypadají, jak se chovají, čím se živí.

„Děti, já mám dneska chuť zahrát si na karneval zvířat.“ „Co vy na to?“ „Nejprve si ale musíme říct, o jaká zvířata půjde, protože to bude pro nás velice důležité.“ „Dám vám takovou menší hádanku, povím vám něco o zvířatech a vašim úkolem bude uhodnout, o jaké zvíře jde.“

Slon: Je to velké mohutné zvíře, má velké uši, chobot.

Klokan: Má na břichu kapsu, ve které nosí své mládě. A také se většinou pohybuje skákáním.

Lev: Je to král zvířat, má velkou hřívu a hlasitě řve.

Kohout a slepice: Máme je doma na dvorku, dávají nám vejce a zobou zrní. A jeden každé ráno kokrhá při východu slunce.

Labuť: Je to bílý vznešený pták, kterého uvidíme na rybníce nebo jezeře.

Želva: Má veliký krunýř, do kterého se schová před nebezpečím. A pohybuje se pomalu.

Potom si obrázky dáme na magnetickou tabuli a uděláme s dětmi kvíz. Každý bude mít obrázky všech zvířat a úkolem bude poznat zvíře podle hudby. Pustím dětem vždy ukázkou a děti si vyberou ze svých kartiček, o které zvíře se jedná, ale obrázek zatím neukazují. Jakmile ukázkou skončí, tak si ukážeme, kdo uhodl správně dané zvíře. Pustíme si všechny ukázkou, aby děti mohly pozorně poslouchat.

„Tak děti, už jsme si ukázali, jak poznat zvíře podle melodie, ale teď se zkusíme večítit do role zvířat a pomocí pohybu ta zvířata znázorníme.“ „Ale pozor, nesmíme u toho vydávat zvuky.“

Jakmile dohrajeme hudební kvíz, tak si ukážeme pohyby zvířat, které jsme poslouchaly. Nechám děti samozřejmě vymyslet pohyb daných zvířat samostatně, ale pokud by si nevěděly, tak si ho společně ukážeme.

Slon: uděláme z rukou chobot

Klokan: poskoky

Lev: otevíráme ústa a rukama děláme velkou hřívu

Kohout a slepice: nastavíme dlaň a druhou rukou „zobeme“ zrní

Labuť: pomocí ruky uděláme dlouhý krk se zobákem

Želva: schoulíme se na koberci do klubička

Jakmile si zvířata určíme pohybem, tak si zahrajeme pantomimickou hru. Všechny děti budou pozorně poslouchat ukázky, které jsme si již společně pouštěli. Pak se budou snažit zvíře vyjádřit pohybem. Hudba jim napomůže určit zvíře, protože jsme ukázky už poslouchali.

Zhodnocení průběhu aktivity:

Tuto aktivitu hodnotím kladně. Velmi jsem ocenila přístup dětí při pojmenování zvířat, dokázaly dokonce i některé zvíře poznat podle melodie. Předškolní děti reagovaly svižně a napadala je hned zvířata, která by se mohla na melodii pohybovat stejně jako zvíře, o které nám šlo. Při ukazování karet se zvířaty děti nepodváděly a nevykřikovaly, protože jsem je dostatečně upozornila na to, že je to tajemství a řekneme si to vždy až po skončení hudební ukázky. Pantomimická hra děti bavila a napadala je spousta vyjádření, jak bychom mohli zvíře ukázat, aniž bychom vydávali zvuky. Ukázka byla proto vhodná a celkově jsem ve výsledku spokojená.

3.4.6 Aktivita č. 6

Tabulka 7 Aktivita č. 6 - Náladovost

Téma: Náladovost
Obsah aktivity: Vnímání tonality
Cíle z pohledu učitele: • vést děti k rozpoznání tóniny dur a moll
Organizační formy: skupinová
Výukové metody: brainstorming, vysvětlování
Prostředky a pomůcky: klavír, obrázky smutného a veselého smajlíka

Průběh aktivity:

Nejprve se s dětmi posadíme do kruhu a povíme si, jaké znají emoce a jak se projevují.

„Děti, když máme rozdílnou náladu, někdo je veselý, smutný, ale také třeba uražený, víte, jak se tomu říká?“ Šlo o pojem emoce. „A jaké emoce znáte?“ „ Pro nás teď bude důležité vyjádřit radost a smutek.,,

„Když má někdo radost, jak to vypadá?“ „Usmívá se, je veselý, skotačí, má dobrou náladu.“

„A jak to vypadá, když je někdo smutný?“ „Pláče, neusmívá se, má špatnou náladu, sedí sám, nechce si s nikým hrát.“

Potom si ukážeme dva smajlíky, jeden bude smutný a druhý veselý. Vystavíme si je na tabuli, aby je děti měly na očích. Jakmile budeme mít úvod hotový, tak každé dítě dostane dva smajlíky (veselého a smutného). Jejich úkolem bude vnímat hudbu klavíru. Jakmile uslyší veselou a živou hudbu, tak si dají veselého smajlíka nad hlavu a budou s ním vesele skotačit. Když ale uslyší hudbu smutnou, tak si smajlíka vymění, dají si před sebe toho smutného a budou se tvářit smutně. A podle toho budou odvíjet i svůj pohyb po tělocvičně. Další částí této aktivity bude pro děti rozlišování tonality v durové a mollové tónině podle ukázky orchestru.

„My jsme si teď ukázali, jaké to je, když je někdo smutný a veselý a já vám při tom hrála na klavír.“ „Jenomže teď to bude trochu složitější, protože vy tu emoci zkusíte rozpoznat na hudební ukázce dechového orchestru.“ „Musíte pozorně poslouchat, protože ta hudba

bude úplně jiná.“ Dětem pustím krátké ukázky orchestru, kde je jasné střídání durové a mollové tóniny. Pomůže jim obrázek smajlíka a při jejich pocitu radosti nebo smutku zvednou daného smajlíka nad hlavu. Vždy po krátké ukázce si s dětmi vyhodnotíme, jestli emoci určily správně nebo ne.

Zhodnocení průběhu aktivity:

Aktivita nebyla asi úplně přiměřená věku dětí. Podle průběhu lze sice říct, že aktivita byla zábavná, ale při rozlišování emocí se děti občas pletly. Ale opravily se a chodily se správným smajlíkem. Některé mladší děti se často dívaly na děti starší a ukázaly smajlíka až poté, co viděly někoho, kdo už smajlíka vybral. Když jsem dětem pustila ukázky orchestru a ony měly vybrat opět smajlíka, podle toho, jak na ně hudba působila, tak se děti snažily poslouchat opravdu pečlivě a někdy se jim podařilo určit tóninu správně. Pro mladší děti to bylo už dost náročné. Některé děti jen poslouchaly hudbu, ale smajlíka neukázaly.

3.4.7 Aktivita č. 7

Tabulka 8 Aktivita č. 7 – Hudební nástroje

Téma: Hudební nástroje
Obsah aktivity: Vnímání barvy tónu
Cíle z pohledu učitele: • vést děti k poznání hudebních nástrojů • zopakovat s dětmi hudební nástroje
Organizační formy: řízená činnost Výukové metody: brainstorming, vysvětlování, pracovní list Prostředky a pomůcky: obrázky hudebních nástrojů, nahrávky hudebních nástrojů, pracovní listy, pastelky

Průběh aktivity:

Zjišťovala jsem u dětí, zda poznají, že držím v ruce flétnu. A pak jsem se zeptala, zda ve třídě máme ještě jiný i hudební nástroj. Děti uvedly, že je to klavír. „Děti, teď mě napadlo, že bychom si mohli poslechnout i jiné hudební nástroje, protože klavír a flétnu už dobře znáte.“ „Co vy na to?“

S dětmi si pak poslechneme hru hudebních nástrojů. Vyberu pro ně klavír, housle, flétnu, trubku, buben, klarinet, saxofon, a triangel. Pustíme si ukázkou každého nástroje a ukážeme si na obrázcích, jak takový nástroj vypadá.

„Tak teď jsme si pustili, jak takové hudební nástroje zní a ukázali jsme si, jak vypadají.“
„Ale představte si, že jsem našla CD, kde jsou melodie hudebních nástrojů.“ „Já si ale nejsem jistá, jaký to je hudební nástroj.“ „Pomůžete mi určit, o jaký hudební nástroj se jedná?“

Děti se posadí ke stolečkům a dostanou pracovní list s hudebními nástroji. Budou na něm různě rozmístěné hudební nástroje a nad nimi v řádku barevné tečky. Úkolem dětí bude přiřadit barevnou tečku k hudebnímu nástroji. Děti budou pozorně poslouchat hudební nástroje a ten, který zrovna uslyší, spojí s barevnou tečkou. Barevné tečky budou místo čísel. A tak, když děti uslyší jako první kytaru, tak ji spojí s první tečkou, která ji bude značit. Děti vždy vezmou pastelku správné barvy a spojí tečku s nástrojem dané barvy. Obrázky hudebních nástrojů budou nevybarvené a po poslechu si je děti vybarví podle obrázků na tabuli.

Zhodnocení průběhu aktivity:

Obrázková ukázkou hudebních nástrojů byla pro děti celkem jednoduchá, protože děti správně rozlišily hudební nástroje. Hudební ukázky byly voleny vždy jednotlivě a děti měly dostatek času spojit nástroj s tečkou i po ukázce. Při hudební ukázce toho, jak jednotlivé hudební nástroje zní, to bylo pro děti těžší a potřebovaly poradit. Pouštěly jsme si ukázky nástrojů asi třikrát. A až potom děti dostaly pracovní listy. Děti pochopily zadání, ale jeden chlapec vykřikoval výsledky, i když to neměl správně. Nakonec toho nechal a děti měly samostatnou práci. Předškolní děti měly pracovní listy téměř bez chyb, ale mladší děti to neměly správně. Bylo to pro ně příliš těžké a spojovaly hudební nástroje s ukázkami, které je zrovna napadly.

4 EVALUACE

V této části jsem se věnovala sebereflexi a hodnocením od paní učitelky, která byla přítomná při realizaci jednotlivých aktivit. Je zde i porovnání reflexí a doporučení pro praxi v mateřských školách.

4.1 Shrnutí průběhu aktivit a sebereflexe

Aktivita č. 1 - Pravidelnost

V aktivitě č. 1 jsem měla vybrat jednodušší skladby, protože ty mé byly pro děti dost obtížné. Aby děti pochopily princip přízvučné doby, bylo by vhodné časté opakování a neustálý trénink i bez hudby. Děti by se naučily vnímat důraz na první dobu a více by chápaly, o co se jedná. Málo jsem dětem vysvětlila, co mají dělat, ale také jsem to s dětmi nedostatečně procvičila, tudíž aktivita pro ně byla náročná. Nejprve jsem myslela, že budou tančit mazurku, ale při přemýšlení nad touto aktivitou jsem chtěla, aby pochopily právě princip přízvučné doby. Ale ne zcela se mi záměr vydařil.

Aktivita č. 2 – Rychle nebo pomalu?

Při hře na klavír jsem zvolila velmi jednoduchou melodii, proto by zřejmě bylo potřeba zvolit nějakou jinou, která by byla vhodnější na nějakou písničku, kterou děti znají. Bylo by dobré tuto aktivitu s dětmi více procvičovat. Ať už proto, aby si procvičily nejen barvy, ale i tempo o které nám šlo v první řadě. Myslím si, že děti chápou rozdíl mezi tempy rychle a pomalu, protože při aktivitě se opravdu snažily. Z hlediska náročnosti jsem mohla dát dětem více barev, aby se tak často neopakovaly. Určitě by se dala udělat i další změna, že by se barvy třeba prolínaly i v jiných tempech, aby děti opravdu zpozorněly a čekaly, jaká zazní zazpívaná barva.

Aktivita č. 3 – Silně nebo slabě?

Určitě jako doporučení bych zvolila pro příště při znázornění dynamiky pohybem jednodušší hudbu. Tato aktivita se mi nevydařila tak, jak bych si ji představovala. Vltava od Bedřicha Smetany byla pro děti dost těžká. A nebyla dost jasná pro velký rozdíl dynamiky. Pro další případné zjednodušení dynamiky vyjádření pohybem by bylo vhodné pohyb učinit nejprve jednotlivě a teprve potom až hromadně, aby si děti ujasnily, co mají dělat. Při samotném průběhu jsem nedokázala děti zkoordinovat podle svých představ, a tak děti měly ze začátku problém pochopit, co po nich vlastně chci. Při kresbě byl poznat rozdíl. Děti věděly, co mají dělat, a tak se jim práce dle mého názoru vydařila.

Aktivita č. 4 – „Tleskačky“

Hodnocení k této aktivitě vychází ze zjištění, že by bylo velmi vhodné neustále opakovat s dětmi vytleskávání a různé vyťukávání rytmu. Děti by si to více ujasnily a pro příště by určitě vymyslely více rytmických spojení. Při vytleskání si děti mohou i dané slovo říkat a u toho zároveň tleskat, aby to bylo pro ně jednodušší a jasnější. Hlavním problémem byl úvod dětí do situace, která je čekala. I po přirovnání ke hře na tichou poštu věděly, že budou předávat informaci, ale díky malému cvičení rytmického vytleskávání byla aktivita pro ně složitá. Z hlediska časové náročnosti byla aktivita dlouhá, protože každé dítě potřebovalo svůj čas na vyťukávání nebo vytleskávání předem nevymyšleného slova. Každé dítě si potřebovalo pořádně promyslet, co chce vytleskat. A až potom probíhala aktivita dále. Mohla jsem zvolit i metodu, při které by děti opakovaly jen po mně a jednotlivě by zkoušely jeden daný rytmus.

Aktivita č. 5 - Zoo

Při zamýšlení nad aktivitou o zvířatech a jejich pantomimickém vyjádření mě napadá, že by šlo tuto aktivitu uplatnit i ve venkovním prostředí, aby měly děti hodně prostoru kolem sebe. Průběh aktivity se mi líbil, protože vyšel podle mých představ a plánů. Mrzí mě, že při rozhovoru s dětmi jsem zjistila, kolik z nich nebylo v zoologické zahradě. Proto jim aktivita umožnila vžít se alespoň do role zvířete a zkusit ho poznat podle poslechu hudby. Pro příště bych aktivitu doplnila i hudební ukázkou od skladatele Sainta Saënsa – konkrétně ukázkou „Akvárium“, protože si myslím, že vžít se do role v podmořském světě by dětem mohlo také velmi prospět při rozvoji představivosti a fantazie.

Aktivita č. 6 - Náladovost

Zde se vyjadřuji k aktivitě č. 6, kde jsem mohla určitě vybrat vhodnější hudbu pro rozlišení durové a mollové tóniny. Poznat je na ukázce orchestru bylo pro děti skoro nemožné. A to hlavně pro mladší děti. Aktivita úplně nesplnila účel, protože mladší děti se opakovaly po starších dětech a kopírovaly jejich výsledné smajlíky nad hlavami. Určitě jsem měla lépe děti motivovat pro rozlišení emocí, aby je aktivita více nadchla. Při realizaci jsem měla zapojit i jiné emoce. Nejen smutek a radost, ale třeba nervozita, únava, lenost apod. Pro rozlišování emocí bych navrhla zvolit i nahrávky písní z pohádek, nebo písně, které děti znají. Zřejmě by pak pro ně bylo jednodušší poznat, o jaký druh emoce se jedná. Reakce dětí při rozhovoru se mi však líbila a předškolní děti velmi pěkně reagovaly na každou otázku a udržely pozornost poslouchat.

Aktivita č. 7 – Hudební nástroje

Pro tuto aktivitu by byla potřeba větší časová dotace, aby děti pořádně procvičily hudební ukázky nástrojů a dokázaly je spojit. Mladší děti rozhodně nestíhaly rozlišovat hudební nástroje dle hudební ukázky, protože se jim to pletlo a opakovaly některé nástroje často dokola. Podle mého názoru by bylo potřebné i časté opakování, aby děti měly hudební nástroje stále v paměti. Předškolní děti nepoznaly kytaru. A to přesto, že na ni občas ve školce hrajeme. Pracovní list byl pro předškoláky přiměřeně těžký a pochopily, co je jejich úkolem, ale mladším dětem dělal problémy. A tak se jim nedařilo spojit nástroje s tečkou správně. Vysvětlili jsme si, že když nemáme výsledek správně, tak tomu musíme věnovat více času a hudební nástroje si více opakovat a poslouchat jejich znění. Nebylo by špatné, aby děti navštívili i základní uměleckou školu a viděly skutečné hudební nástroje.

4.2 Hodnocení učitelkou

Aktivita č. 1 - Pravidelnost

Děti byly zaujaté, líbil se jim pohyb na barevných čtvrtkách podle hry klavíru. Děti v kruhu pěkně reagovaly na otázky paní učitelky. Při rozdávání barevných papírů se mi líbilo, jak paní učitelka udržovala pozornost dětí otázkami například „Co vám připomíná tato barva?“ Paní učitelka měla klidný, jasný hlas a udržovala stále pozornost, aby děti neustále komunikovaly. Výborné dětské hodnocení – ohodnotily, zda to bylo pro ně lehké či těžké. Pro rozlišení tempa se mi aktivita líbila, protože byla netradiční a zábavná. Myslím si, že děti pochopily, o co se jedná, co mají dělat, obtížnější to pro ně bylo hlavně při rychlém tempu.

Aktivita č. 2 – Rychle nebo pomalu?

Děti seděly v kruhu, pochopily vysvětlení, protože mohly zažít rytmus vytleskáváním, vytukáváním na ozvučná dřívka, podupy. Přirovnání ke hře na tichou poštu bylo správně zvolené. Pro děti bylo dost obtížné vymyslet si svůj rytmus, a tak paní učitelka poradila vhodné vytleskávání barviček, které mají děti rády, případně jejich jména a příjmení. Aktivita byla pěkně vymyšlená, ale určitě by potřebovala více času pro nácvik, aby už děti měly představu, co je čeká, jak aktivita probíhá. Předškolní děti tuto aktivitu chápaly více než děti mladší.

Aktivita č. 3 – Silně nebo slabě?

V tělocvičně si děti vyzkoušely přísunný krok s hudebním podkladem „Měla babka“. Za pěkné zvládnutí si děti zatleskaly a paní učitelka je pochválila. Děti si také podobně vyzkoušely valčíkový krok na první dobu vpřed a do stran. Skladba „Na krásném modrém Dunaji“ byla méně výrazná pro vyjádření první doby. Dětem se to celkem pletlo a bylo to pro ně těžké. Myslím si, že paní učitelka ne zvolila vhodný hudební podklad a určitě by bylo pro příště lepší, aby na to měly děti více času. Přístup paní učitelky se mi líbil, byla dětem nápomocná a snažila se jim pomáhat slovně i tleskáním, aby děti uslyšely první dobu. Některé děti pochopily, jiné zase ne.

Aktivita č. 4 – „Tleskačky“

Paní učitelka zvolila skladbu „Vltava“, myslím, že to bylo pro děti těžké k poznání hlubokých a vysokých tónů a jejich vyjádřit pohybem těla ve spojeném hadu. Jednodušší by bylo vyjádření jen rukou každého dítěte zvlášť. Děti moc nevěděly, co je jejich úkolem a bylo to náročné. Paní učitelka se dětem snažila ukázat i pohybem, co mají děti dělat, ale při průběhu se to moc nedařilo. Jako první dítě byl zvolen chlapec, který to kazil, a tak jej paní učitelka musela vyměnit s jiným dítětem, což bylo správné. Při vyjádření dynamiky fixy na papír se děti bavily, bylo to originální a zábavné. Líbil se mi přístup dětí k paní učitelce, že ji pěkně poslouchaly, byly pozorné a měly dobré nápady při otázkách od paní učitelky. Při kreslení vln byly děti rozděleny do dvou skupin, aby měly dost prostoru pro pohyb na velkém archu papíru, což se mi líbilo.

Aktivita č. 5 - Zoo

Děti si nejvíce pamatovaly africká zvířata, pouze dvě děti při rozhovoru odpověděly paní učitelce, že nikdy v ZOO nebyly. Podle obrázků zvířata děti poznaly, ale při poznávání melodie s tím měly trochu problém. Při pouštění ukázek paní učitelka dětem málo vysvětlila, že neuslyší zvuky zvířat, ale melodii, podle které zvíře poznáme. Jakmile paní učitelka pustila první ukázkou a chtěla po dětech, aby uhádly zvíře, tak děti trochu tápaly, ale při dalších ukázkách už věděly, co je jejich úkolem. Při pohybovém vyjádření zvířat se děti smály a bylo vidět, že aktivita je baví. Podle mého názoru paní učitelka nemohla zvolit lépe. Pantomimická hra – ukaž zvíře na danou melodii a nevydávej žádný zvuk - se mi také

líbila a děti to určitě obohatilo. Při rozhovoru byla paní učitelka klidná a měla milý hlas na děti, čímž si upoutala jejich pozornost.

Aktivita č. 6 - Náladovost

Aktivita na rozlišení veselé a smutné nálady byla pro mě zajímavá. Nejprve probíhal rozhovor, kdy se paní učitelka dětí ptala, co je to emoce, předškoláci věděli, protože se denně setkávají s emočními kartami v ranních hrách. Potom se dobrali k tomu, jaké znají emoce, a jak by je mohli vyjádřit obličejem. Děti byly kreativní a velmi je to bavilo. Paní učitelka děti upozornila, že v činnosti, kterou budou dělat, půjde hlavně o rozlišení veselé a smutné nálady. Proto každému dala dva smajlíky – jednoho veselého a jednoho smutného. Potom dětem vysvětlila, že bude hrát na klavír a pokud uslyší veselou hudbu, tak si dají veselého smajlíka nad hlavu a budou se radovat a při smutné hudbě budou ukazovat smutného smajlíka. Děti aktivitu pochopily, paní učitelka s nimi byla velmi trpělivá, protože některé děti vyžadovaly vyšší pozornost a jeden chlapec, který se začal nudit, tak aktivitu narušoval a později i začal kazit.

Aktivita č. 7 – Hudební nástroje

Děti čekala velmi pestrá aktivita a to konkrétně s hudebními nástroji. Děti poznaly téměř všechny hudební nástroje podle obrázků. Tedy až na klarinet, protože si jej spletly s hobojem. Při hudební ukázce se děti zklidnily, výběr byl velmi pěkný a děti ukázky obohatily. Při hudebním kvízu, byly menší obtíže. Jeden chlapec neustále paní učitelku zlobil s tím, že vykřikoval výsledek. A to i tehdy, když byl špatný. Paní učitelka jej napomínala, tak chlapec se tomu smál a nechtěl přestat. Paní učitelka udělala jedno kolo nanečisto, aby děti poznaly, o jaký hudební nástroj se dle ukázky jedná. Teprve potom jim dala každému pracovní list a dopředu je upozornila, že je to samostatná práce. A ten, komu se to povede, dostane razítko. Děti měly spojit hudební nástroj s barevnou tečkou a podle mého názoru to bylo dost obtížné. Předškolní děti aktivitu zvládly celkem bez chyb, ale mladším dětem to dělalo potíže. Určitě by potřebovaly více prostoru pro větší opakování.

4.3 Porovnání sebereflexe a hodnocení učitelkou

V následující kapitole v tabulce 9 bude porovnání sebereflexe a hodnocení učitelkou. Ty poukazují na zjištění porovnání průběhu aktivit. Tabulka je stručně popsána v pozitivěch a negativěch, toho jak probíhaly aktivity s dětmi.

Tabulka 9: Porovnání sebereflexe a hodnocení učitelkou

Téma		Aktivita č. 1 - Pravidelnost	Aktivita č. 2 - Rychle nebo pomalu?
Obsah aktivity		Vnímání metra	Vnímání tempa
Sebereflexe	+	Děti svižně reagovaly na přízvukovou dobu	Děti správně rozlišovaly barvy
		Pochopily princip třídobého tance	Aktivita měla svižný průběh
	-	Procvičila jsem s dětmi jen krátce	Zvolila jsem moc jednoduchou melodii
		Aktivitu jsem dostatečně nevysvětlila	Pro aktivitu bylo málo prostoru
Hodnocení učitelkou	+	Správně motivovala	Udržení kontaktu mezi dětmi a učitelkou
		Vhodná hudební ukázka	Stálá pozornost učitelky
		Děti podaly výbornou zpětnou vazbu	Přirovnání barev bylo ideální
	-	Nácviku bylo věnováno málo času	Nácviku bylo věnováno málo času
		Aktivita byla náročná	Nevhodná organizace, málo prostoru pro aktivitu

Téma		Aktivita č. 3 - Silně nebo slabě?	Aktivita č. 4 – „Tleskačky“
Obsah aktivity		Vnímání dynamiky	Vnímání rytmu
Sebereflexe	+	Děti napadlo doplnění aktivity	Klidný průběh aktivity
		Aktivita byla kreativní	Naslouchání dětí při vysvětlování zadání
	-	Děti dostatečně nepochopily zadání	Procvičení nebylo dostatečné
		Málo jsem dětem vysvětlila, co mají dělat	Zvolila jsem těžkou aktivitu pro mladší děti
Hodnocení učitelkou	+	Aktivita byla zábavná	Pochopení aktivity staršími dětmi
		Pěkná spolupráce mezi dětmi a učitelkou	Správné přirovnání ke hře, kterou děti znají
	-	Těžká ukázka pro poslech	Těžké vymyslet svůj rytmus
		Vhodnější pohybové vyjádření	Aktivita byla časově náročná
		Vymyslet lepší organizaci	

Téma		Aktivita č. 5 - Zoo	Aktivita č. 6 - Náladovost
Obsah aktivity		Vnímání melodie	Vnímání tonality
Sebereflexe	+	Děti při aktivitě spolupracovaly	Děti reagovaly svižně při rozhovoru
		Průběh pantomimického vyjádření bez problémů	Děti pochopily rozdíl emocí
		Děti byly nápadité při aktivitě	
	-	Málo času na opakování	Špatný výběr hudebních ukázek v dur a moll tónině
Hodnocení učitelkou	+	Stálá komunikace mezi dětmi a učitelkou	Děti reagovaly na hudební ukázky
		Aktivita byla promyšlená	Učitelka byla trpělivá
	-	Těžké poznat labuť	Poslech orchestru byl velmi těžký
		Špatná organizace při hudebním kvízu	Málo procvičeno

Téma		Aktivita č. 7 - Hudební nástroje
Obsah aktivity		Vnímání barvy tónu
Sebereflexe	+	Děti poznávaly hudební nástroje
		Hudební ukázky byly vhodné
	-	Vybrala jsem nevhodný prostor pro vyplnění PL Aktivita byla náročná pro mladší děti
Hodnocení učitelkou	+	Hudební ukázky byly dostatečně dlouhé
		Učitelka pěkně motivovala
	-	Těžký pracovní list
		Málo prostoru při práci s PL

4.4 Doporučení pro praxi MŠ

Když se zamyslím nad tím, co bych chtěla doporučit pro praxi dalším učitelkám mateřských škol, tak jednoznačně odvahu. Odvaha je velmi důležitá proto, aby se nebály s dětmi pracovat prostřednictvím poslechu hudby. Každá učitelka by měla nabídnout dětem možnost vžít se do hudebního poslechu dané hudby a reagovat na něj. Ať už kladně, nebo záporně. My jako učitelky, bychom měly dát dětem prostor vybrat si, jaká hudba se jim líbí. Jestli dětské, moderní nebo vážné písně, případně třeba i opera. Každý hudební poslech dítě posouvá dále a rozvíjí to jeho osobnostní stránku. Podle mého názoru je velmi důležité s dětmi neustále zpívat písně a opakovat si je pro dobrou paměť.

Při realizaci aktivit jsem zjistila, že děti jsou málo zvyklé na opakování např. rytmického rytmu a nedokážou vnímat rytmus a zároveň přemýšlet nad svým vlastním, který musí vymyslet. Bylo by potřeba s dětmi dělat aktivity, které jim opravdu prospějí a velmi často je opakovat, protože jediné tak si je děti osvojí. Dalším doporučením je čas. Dejme dětem dostatek času na aktivity, které se učí nebo je zajímají. Velmi mě potěšilo, když jsme po ukončení aktivity se zvířaty měli jít na zahradu, že děti chtěly ještě pantomimickou hru na zvířata, kterou jsme si zopakovali i odpoledne a následující den. Bylo velmi příjemné sledovat děti, jak je aktivita chytla a vidět, že hudební ukázky, které jsem zvolila, byly vhodné a pro děti i zábavné.

I když některá aktivita nevyšla podle mých představ, tak určitě bych doporučila dalším učitelkám to, aby se nevzdávaly a pokračovaly v tom, co chtějí děti naučit, protože každý se neustále zlepšujeme. Hudební poslech v mateřské škole je velmi důležitý i v životě mimo MŠ. Myslím si, že právě prostřednictvím hudebních ukázek dáváme dětem příležitost se zamyslet nad tím, co jim hudba dává, jak na ni reagují a jak si ji osvojují.

Během aktivit jsem také zjistila, že ne všechny hudební ukázky jsou pro děti vhodné, i když jsou pro děti určeny. Naopak jsem došla k poznání, že ukázky, které původně nejsou dětem určeny, tak jsou pro ně vhodné, protože se dětem líbí a vzbuzují u nich plno emocí. Rozhodně bych chtěla říct, že záleží na vkusu učitelky, která rozhoduje o tom, co dětem pustí a co ne. Záleží na tom, aby učitelka děti znala a věděla, co mají děti rády a jaká hudba se jim líbí. Já zjistila, že děti v mé mateřské škole velmi přitahují klasické hudební žánry např. od *Sainta Saënsa Karneval zvířat*, který se na první pohled může zdát velmi těžký pro poslech, ale dětem se líbí a dokážou na něj tak reagovat.

Chtěla bych pobídnout všechny současné i budoucí učitelky, aby se nebály toho, že děti budou negativně reagovat na některou hudební ukázkou, kterou jim vyberou. Ne všechny děti mají stejný hudební vkus. Naopak to, co se nemusí líbit paní učitelce, se líbí dětem.

ZÁVĚR

V teoretické části byla zmíněna problematika pojmů, které byly představeny. Byl vymezen poslech hudby v mateřské škole, ale také poslechové činnosti v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Zabývali jsme se i hudebně výrazovými prostředky, které byly konkretizovány a vymezeny. Další kapitola obsahovala poslechové aktivity v mateřské škole, které představily práci s poslechovou skladbou, ale také nezbytně důležitá byla zmíněna specifika při vytváření poslechových aktivit. Ve specificích byl uveden výběr skladeb pro děti předškolního věku, náročnost aktivit ale také motivaci dětí pro poslech.

Další částí byla praktická část, která byla věnována sadě poslechových aktivit. Nejprve byly představeny podrobněji cíle, později plánování realizace, obsah sady poslechových aktivit, jednotlivé aktivity a jejich realizace. Celkem bylo uvedeno sedm aktivit, které proběhly ve vybrané mateřské škole v Olomouckém kraji. Pokračováním byla evaluace, která shrnula průběh aktivit jak sebereflexí, tak hodnocením paní učitelkou, která byla přítomná u realizace všech aktivit. Jako další podkapitolou bylo porovnání sebereflexe a hodnocení učitelky. Na závěr praktické části bylo zvoleno doporučení pro praxi, kde bylo uvedeno několik poznámek, postřehů a důležitých zjištění pro další práci s dětmi v mateřské škole. V doporučení bylo také zmíněno, co změnit a vylepšit při realizovaných aktivitách, a také na co se více zaměřit.

Pro úplné zakončení této práce, bych ráda zmínila, že jsem velice ráda, že jsem toto téma zpracovávala. Doplnilo to mé nedostatky v rámci odbornosti, co se týká hudby v mateřské škole a určitě to obohatilo hlavně mé vědomosti. Díky této práci vím, že je velmi důležité hudební aktivity propojovat do každodenních činností a dát dětem možnost hudebně se projevit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bednářová, J. (2008). *Sluchové vnímání*. Brno: PPP.
- Daniel, L. (2010). *Metodika hudební výchovy*. Ostrava: Montanex.
- Franěk, M. (2005). *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum.
- Grigová, V. (1998). *Všeobecná hudební nauka*. Olomouc: Alda.
- Herden, J. (1989). *Rozbor skladeb: čítanka příkladů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Jurkovič, P. (2012). *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál.
- Kodejška, M., & Váňová, H. (1989). Hudební výchova předškolního věku. I. Hudební schopnosti. Praha: SPN.
- Kubecová, M., Pehelová, M., Růžicková, V., Slavíková, M., & Váňová, H. (2017). *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe.
- Lišková, M. (2012). *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe.
- Raková, M., Štípalová, L., & Tichá, A. (2009). *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Praha: Portál.
- Raková, M., Štípalová, L., & Tichá, A. (2016). *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími od 3 do 8 let*. Praha: Portál.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2018). Praha: MŠMT.
- Dostupné z: RVP PV leden 2018.pdf, MŠMT ČR (msmt.cz)
- Sedlák, F. (1989). *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Supraphon.
- Sedlák, F. (1974). *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Editio Supraphon.
- Sedlák, F., & Siebr, R. (1985). *Didaktika hudební výchovy I. na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Skalková, J. (2007). *Obecná didaktika*. Praha: Grada.
- Smolka, J. a kol. (1983). *Malá encyklopedie hudby*. Praha: Editio Supraphon.
- Vrkočová, L. (2005). *Slovníček základních hudebních pojmů*. Praha: Ludmila Vrkočová.
- Zenkl, L. (2003). *ABC hudební nauky*. Praha: Editio Bärenreiter.

Zenkl, L. (2017). *ABC intonace sluchové analýzy*. Praha: Editio Bärenreiter.

Zezula, J., & Janovská, O. (1987). *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MŠ Mateřská škola

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Obsah sady aktivit.....	24
Tabulka 2: Aktivita č. 1 - Pravidelnost.....	25
Tabulka 3: Aktivita č. 2 - Rychle nebo pomalu?.....	27
Tabulka 4: Aktivita č. 3 - Silně nebo slabě?.....	28
Tabulka 5: Aktivita č. 4 - "Tleskačky".....	30
Tabulka 6: Aktivita č. 5 - Zoologická zahrada.....	31
Tabulka 7: Aktivita č. 6 - Náladovost.....	34
Tabulka 8: Aktivita č. 7 - Hudební nástroje.....	35
Tabulka 9: Porovnání sebereflexe a hodnocení učitelkou	41